

Példa és ösztönzés

Görömbei András 75. évfordulójára

Görömbei András ezekkel a szavakkal köszöntötte Németh Lászlót hetvenedik születésnapja alkalmából: „Mit adott nekem Németh László? A legtöbbet, amit szellemi és etikai vonatkozásban ember embernek adhat: példát és ösztönzést. Példát arra, hogy századunk kibogozhatatlannak tetsző szellemi káoszában is van értelme és lehetősége a teremtő küzdelemnek. Példát arra, hogy alázattal és lelkiismerettel szüntelenül átgondolva a megtett utat, olykor szomorú tapasztalatok ellenére is reménykedő hittel és töretlenül kell építenünk a jövőt. Lenyűgöző érdeklődésének széles horizontja, eredményeinek mindig eleven és elgondolkodtató biztonsága, mélysége. Németh László mindig együtt gondolkodni, együtt töprengeni hív, s amiről gondolkodik, az mindig mindnyájunk ügye, vagy legalábbis annak kellene lennie. A pedagógus hite és segítő szándéka sugárzik rám minden sorából, ezt éreztem kézfogásából is: a nagy szellem munkára, nevelésre hívó ösztönzését.”¹ A frappáns méltatás szólhatna magának a köszöntőnek is, aki február 5-én lenne 75 éves. Nehezen kifejezhető veszteség a család, a barátok, a tanítványok, az olvasók számára, hogy az évfordulót nem ünnepelhetjük vele együtt. Köszöntés helyett ezért csak köszönetet mondhatunk.

Köszönjük, hogy Németh Lászlóhoz hasonlóan, példát és ösztönzést adott Görömbei András is szakmai és emberi vonatkozásokban egyaránt. Az irodalom számára – amint erre idézett gondolatmenete is utal – a magyar és az egyetemes kultúra, az egyéni és közösségi identitás részét képezte. Ennek jegyében gazdag (antik, humanizmus, romantika, izmusok, közvetlenebbül a magyar esszéizmus stb.) hagyományt folytatva, az irodalmat létkérdésnek tekintette. Ezért érezte szívügyének az összmagyarorsági irodalmát, kultúráját, sorsát; a magyar nyelv égető kérdéseit; Európa helyzetét; s általában az ember ontológiai kérdéseit. Szellemi, kulturális szabadságharcot folytatott az elnyomó

EKLER ANDREA (1971) irodalomtörténész, a *Magyar Napló* szerkesztője.

1 *Hajdú-Bihari Napló*, 1971. április 18., 28. évf., 91. sz., 5. (Lejegyezte Márkus Béla; Imre László és Kun András köszöntőjével együtt.)

politikai hatalommal, az elhallgatással, kirekesztéssel, az irányzatos széthúzással, a kisebbségben élők jogainak csorbításával, az értékeket devalváló, relativizáló folyamatokkal szemben. Elhivatottságából adódóan tevékenysége a tudományos munka mellett számos területre kiterjedt.

Akadémikus, intézetigazgató, tanszékvezető, professzor volt. És a „hivatásokkal” járó mérhetetlen mennyiségű munka mellett, karizmatikus, bölcsen szigorú, igazságos, törődő, támogató, felelősségteljes pedagógus is. Szinte érthetetlen, hogyan, milyen időbeosztással tudott munkája mellett annyi eltérő személyiséget, utat nyomon követni, segíteni. Németh László képével élve, „üveg-harang” alá vonta tanítványait. Munkájának szakmai eredményeként tanítványai az irodalom, kultúra közelében maradtak: tanárok, irodalomtörténészek, kritikusok, szerkesztők, írók, költők, a kulturális élet szervezői.

Az általa szerkesztett könyvek, folyóiratok közül különös jelentőségű a *Hitel* szerkesztése. A *Hitel* nem csupán egy folyóirat volt számára, hanem a magyarság sorsára, az irodalmi, kulturális folyamatokra érzékenyen reagáló, azok alakításában felelősséggel részt vállaló fórum, amelyben ő maga is meghatározó szerepet vállalt.

Múlhatatlan érdemei vannak a hungarológia mint tudomány elméleti újrarendelésének, az identitás, önazonosság, a belső azonosságok és különbözőségek megértése és megértetése terén. Nemcsak hangsúlyozta, de munkájával bizonyította is az értelmiség cselekvő szerepének szükségességét az önkép és a rólunk (magyarságról) alkotott kép kialakításában. Érzékeny, mélyreható elemzése révén felvázolta a jelenleg egyik legégetőbb nemzetközi problémát: az identitás, a kulturális különbözőség és azonosság emberiség létét befolyásoló, meghatározó sokirányú kérdését.

Szakmai szempontból felkészültség, alaposság, igényesség jellemezte. Nyelvezetében érthetőségre, a magyar nyelv szépségének megőrzésére törekedett. Értelmezései széles látókörre, eltúlzott, hivalkodó hivatkozások nélkül is a mindenkor elméleti írások, tendenciák elmélyült ismeretére, érzékeny megközelítési módokra utalnak. Írásai talán éppen ezáltal egyediek és akár név nélkül is felismerhetők. Egyensúlyt talált az elméleti megalapozottság és az irodalomban, művészetben egyáltalán nem elhanyagolható személyesség között, mind az értelmezés, mind a nyelvezet terén. Monográfiái, tanulmányai, irodalomtörténeti írásai, kézikönyvei, esszéi, kritikái a szakirodalmat gazdagító, értékőrző írások, amelyek a szakirányú tudás mellett a hagyománytisztelést, a történelmi emlékezet, a műveltség, a morál, az esztétikum ködbe veszni látszó fogalmainak érvényességét, hitelességét is felfedik egy adott szerző, életmű vagy alkotás értelmezése során.

Nagy Gáspár *Litániás dicsérő énekkel* üdvözölte az akkor hatvanéves Görömbei Andrást. A vers zárlatában felsorolt értékek: „neve tiszta zengés / hatvan év szelídség / szüntelen virrasztás / másokért lemondás / példával tanítás / megértő figyelem / sístergő türelem / ritka önfegyelem / közöttünk kegyelem” emlékeként, ajándékokként élnek bennünk, akik személyesen ismerhettük.

Könyvei, írásai pedig mindenki számára elérhető dokumentumok, amelyek érvényes gondolatokkal igazolják, hogy van olyan irodalomtörténész, akinek léte nem múlandó. Visszakanyarodva Görömbei András Németh Lászlót köszöntő soraihoz: „Tőle tanultam, hogy csak az önmagát legszigorúbb mércével vizsgáló, önmagát megújító, műveltebbé, értékesebbé tevő ember élhet méltó életet, csak az ilyen ember vállalhatja győztes reménykedéssel a világ sántaságát, s csak az ilyen ember képes a legnagyobbra: az elképzeléseinkben és vágyainkban élő még szebb, még emberibb világ megteremtésére.”² Mi, tanítványok pedig mindezt Görömbei Andrástól tanultuk.

